

En Kromminga, wiens vertaling we hier geven, voegt er dan aan toe: „Buiten en afgedacht van dezen cirkelloop in zijn voltooiing zijn en blijven hun woorden feilbare en feilende menschenwoorden.“ En Berkouwer bedoelt het zelfde, als hij, sprekende van Barth's woordinspiratieleer, schrijft: „Dan lette men er op, dat deze Verbalinspiration door hem wordt geactualiseerd.“¹¹³⁾

Geactualiseerd. De Bijbel is immers getuigenis van de openbaring. De geloovige hoort in en door deze menselijke, feilbare en relatieve getuigenissen de stem, de Openbaring des Heeren. Zoo kan men zeggen, dat de Bijbel Gods Woord is. Alle nadruk moet dan vallen op het woordje IS, tegenwoordige tijd van het werkwoord zijn. God kan den Bijbel tot openbaring voor ons maken. Hij kan het laten gebeuren, dat we in dat menselijke boek Hem hooren spreken. In het oogenblik van de doorbraak Gods naar ons, wordt de Schrift voor ons Gods Woord. We hebben nooit in den Bijbel Gods Woord, hij kan voor ons Gods Woord zijn. De Heilige Schrift is hoogstens een Gestalt van het Woord Gods, zooals er meer Gestalten zijn, blijv. in de prediking, maar zij is het Woord Gods niet.¹¹⁴⁾

Deze opvatting heeft uiteraard groote gevolgen voor zijn opvatting over het geloof. Men begint een fundamentele vergissing, als men ooit aanneemt, dat Glaube bij Barth hetzelfde is als geloof in de Heilige Schrift. Glaube wil bij hem zeggen, dat er ruimte is gemaakt voor het spreken Gods. Hij heeft voor geloof heel moole woorden: Geloof is wonder, geloof is aanvang, ja zeggen tot de genade, de sprong in het Jenseits, het in ontvangst nemen van de oorkonde der goddelijke openbaring, maar al die moole woorden zijn als witgepleisterde graven, die veel armoele bedekken. Geloof is niet meer een stellig weten, maar een stellig niet weten, en niet meer een vertrouwen, maar een geopend zijn voor goddelijke waarheden.

Karl Barth heeft grooten invloed in onze dagen. Niet alleen bij zijn discipelen in engeren zin, ook bij hen, die meer verwanten zijn. Ik denk, om een voorbeeld te nemen, aan Althaus. Alle openbaring is historisch en dies voor den eeuwigen God ontlediging. De Heilige Schrift is ook ontlediging. We moeten haar historisch zien, absoluut menschelek en vol toevalligheid en fouten, maar daarnaast — juist: dwars door deze menschelekheid heen — kent het geloof hier het Woord, de Openbaring Gods. En daarin ligt nu het in het geloof begrepen godmenschelek dubbelkarakter der Schrift. En door het geloof overwinnen we de ergernis, die aan de dienstknechts-gestalte der Schrift verbonden is.¹¹⁵⁾

We denken aan Haitjema. De belijdenis van de Schrift als Gods Woord is een onderdeel van de kruis-theologie, die een Christus incognito belijdt, een Christus in dienstknechts-gestalte. We moeten oog hebben voor 't menschelek in den Christus en in de Schriften. Zoo spreekt hij van de dienstknechts-gestalte der Heilige Schrift: ze is voor hem de dienstknechts-gestalte van den Heiligen Geest. De kruisgang van den Heiligen Geest! De Heilige Geest, die in vernedering is ten doode toe! „De Pinkstergeest onderging zijn kruisiging in de canonafsluiting van de boeken der Heilige Schrift.“¹¹⁶⁾

We denken aan Ubbink — hoe kan de ondoofbare werkelijkheid van het Woord Gods gevat worden in een boek?¹¹⁷⁾

Maar we denken het meest aan Miskotte. Alle schrift is moord op het woord. Het geschreven woord is weerloos, men kan het niet vrijwaren voor misverstand en misbruik. God heeft dat met Zijn Woord gewaagd, het in laten gaan in menscheleke woorden. Maar dat is moord voor het Woord. Het woord ligt nu weerloos, bloot voor ieder mensch. Dat reeds is een gevaar. En bovendien — zin en woorden verschillen veel. We kunnen naar den zin der woorden maar gissen. Het is als schieten op een doelwit, dat door een gordijn verborgen is. Zoo doet de exegese. Het Woord is verborgen achter een voorhangsel, de Schrift. Echte exegese is pneumatische exegese. Sarkische („vleescheleke“) exegese blijft bij de letter staan, pneumatische exegese gaat op den Sinn, den verborgen Sinn. Maar men zij voorzichtig. Zou het schot wel ooit zitten?¹¹⁸⁾

Het lag niet in de bedoeling een uitgewerkte geschiedenis te geven, merkten we aan het begin van dit artikel op. We zouden anders nog verder moeten gaan. En aandacht moeten geven aan de menschen van de nieuwe woordphilosophie. Elk woord is alleen Hinweisung. Het is slechts symbool. Het spreekt slechts een vermoeden uit. Het is slechts een heenwijzing naar een niet verder benoembare werkelijkheid. Wat wordt zoo de openbaringsmogelijkheid gering.¹¹⁹⁾

113) Berkouwer, *Probleem der Schriftcritiek*, p. 33, noot 38.
114) Ik mag hier verder wel verwijzen naar het vele, dat van Gereformeerde zijde over Karl Barth verschenen is, naar Berkouwer's boeken inzonderheid.

115) Zie Berkouwer, *Probleem der Schriftcritiek*, 22-27.
116) Haitjema, *Het Woord Gods in de moderne cultuur*, pag. 120.

117) Dr J. G. Ubbink, *De nieuwe belijdenis aangaande Schrift en Kerk*, cf. Berkouwer, a.w. 278 v.v. en 293.

118) Dr K. H. Miskotte, *Opmerkingen over Theologische Exegese in: De Openbaring der Verborgenis*, pag. 63-99.

119) K. Schilder, *Wat is de hemel?*, pag. 220.

We zouden ook moeten spreken over hen, die als Emil Bock bewust teruggrijpen naar het Oostersche denken.

En we zouden nog kunnen handelen over den geweldigen invloed van de existentiële filosofie van Heidegger, Sternberger enz. „De moderne mensch is klaar om begraven te worden... Niet, omdat hij niet denken wil en kan, maar omdat hij de klaarheid en de macht van het denken niet meer verdragen kan, liquideert de mensch zichzelf en kweekt hij zijn afgrondsinstincten aan.“¹²⁰⁾

Het zij echter genoeg. We weten het toch wel, dat de kerk van Christus in onzen ontzaglijken tijd met zeer machtige vijanden te doen heeft en dat het heel moeilijk is, de vijanden te tellen, laat staan te verslaan. Gelukkig, die tot den HEERE de toevlucht neemt en zijn vastheid zoekt in Zijn Woord.

M. M. Vr.
120) R. F. Beerling, *Antithesen*, pag. 305, 306.

UIT DE SCHRIFT

De uitbreiding der Kerk verzekerd.

En Hij openbaarde zich aldus...
Joh. 21:1b.

Johannes zegt: „En Hij openbaarde zich aldus.“ De opgestane Heiland heeft deze verschijning gewild en voorbereid. Hij werkt immers zeer systematisch aan de „dingen, die haast geschieden moeten.“ Wij mogen deze Paaschverschijning dan ook niet verklaren van uit Zijn discipelen, maar van uit Hem, Die reeds opvarende is.

Hij heeft Zijn discipelen op den Paaschmorgen doen boodschappen: „Zie, Ik ga U voor naar Galilea“. Zoo konden zij weten, dat het werk zou worden voortgezet, dat schoone werk, in Galilea aangevangen, dat den armen het evangelie gepredikt wordt. En deze Paaschboodschap: „Ziet, Hij gaat U voor naar Galilea“, is verder aangevuld door Maria Magdalena: „Ik vaar op tot Mijn Vader en Uw Vader, en tot Mijn God en Uw God“. Zoo zijn dus twee dingen komen vast te staan. Het werk wordt voortgezet. Nog is het einde niet. En Jezus gaat naar den hemel. Het zal worden een werken zonder Hem. Dus hoe zal dat wezen? Zij hebben drie jaren met Jezus gewerkt. Dat is hun vertrouwd geworden, die eerste werkperiode. Maar nu zullen zij moeten werken met en onder een Heer in den hemel. Hoe zal dat zijn, die tweede werkperiode?

Hoe dat zijn zal? Wel, dat leert Hij hun hier aan de zee van Tiberias. Reeds vanzelf denken wij bij deze tweede wonderlijke vischvangst aan die eerste, waarvan wij lezen in Lucas 5. In Lucas 5 vangt aan Jezus' eerste werkperiode. Hij heeft dan Zijn werkcentrum gekozen van uit een huis in Kapernaüm (Matth. 4:13). Hij gaat dan werken als Jezus, de Christus, Die door Zijn lijden en sterven in Zijn heerlijkheid moet ingaan (Luc. 24:26). En bij den aanvang van deze eerste werkperiode heeft Hij Zijn discipelen meegekregen na een wonderbare vischvangst. Zoo trok Hij ze mee.

En toen was het een meegaan met Jezus, Die voorop ging, Die de kracht bezat om Israël tot één te vergaderen in Zijn koninkrijk, de samentrekkende kracht. Zij hadden dan ook na dit wonder alles verlaten: vrouw en huis en bedrijf, om Hem te volgen. Hij had hun Zijn heerlijkheid geopenbaard, Jezus, de CHRISTUS, met Zijn samentrekkende kracht. En zoo waren zij, Hem volgende, geworden de oog- en oorgetuigen van Zijn kruis en van Zijn opstanding. Zij hebben Hem in Zijn heerlijkheid zien komen.

Maar nu gaat Hij Zijn tweede werkperiode in. Hij gaat nu centraal van uit den hemel werken. Zijn werkcentrum is niet meer een huis in Kapernaüm, maar het huis des Vaders in den hemel. En ook in deze tweede werkperiode moeten zij met Hem mee. Het wordt nu Zijn laatste en schoonste werkperiode. Hij gaat ze nu allen tot Zich trekken. Hij zal dat doen centraal van uit den hemel. Het is niet meer Jezus, Die, wijl Hij ook „levende ziel“ is, gebonden is aan één plaats, 't zij Kapernaüm, 't zij Jeruzalem, maar het is nu Jezus, de levendmakende Geest (1 Cor. 15:45). Die nu van uit den hemel overal werken zal om alle gevechten des Vaders tot één te vergaderen. En dat Zijn discipelen ook met Hem mee kunnen in deze tweede werkperiode, bewijst Hij hun nu met deze wonderbare vischvangst. Zij moeten wel achterblijven. Zij moeten het evangelie prediken „al de volken“. Maar overal, waar zij komen, zal ook zijn Jezus' samentrekkende kracht.

Het werkperspectief is totaal veranderd. Jezus in den hemel, zij op aarde. De uitbreiding der kerk staat op het program. Aan die uitbreiding zal Hij nu centraal werken van uit den hemel. Die uitbreiding is verzekerd. Overal zal ook zijn Zijn samentrekkende en samenvergaderende kracht. Zij gaan nooit alleen. Zij zijn zelfs niet eens de eersten. Het eerste zal steeds zijn die groote samentrekkende kracht van hun Heer in

den hemel. En zoo zal het geschieden. Dat is nu de glorie van Zijn tweede werkperiode. Hij legt opnieuw beslag op hun leven en krachten. Hij vraagt opnieuw alles te verlaten. Zij zullen Zijn getuigen worden te Jeruzalem, te Judea en Samaria, en tot aan het uiterste der aarde, Hand. 1:8. Zij hebben zich afgevraagd: „Hoe zal dat wezen?“ De wereld is zoo wijd en zoo breed. En hun Heer in den hemel. Maar nu zien zij het. Zij gaan Zijn tweede werkperiode in. Overal zal nu komen Jezus' samentrekkende kracht. Dat heeft die wonderlijke vischvangst zoo wonderbaarlijk gemaakt. De uitbreiding der kerk is verzekerd.

Nu willen ook wij deze Paaschverschijning niet missen in de kennis onzer zaligheid. Jezus als levendmakende Geest werkt centraal van uit den hemel. Hij gaat in het samentrekken en samenvergaderen voorop. Hij is de eerste. Dat Hij U dus waarlijk in Zijn koninkrijk wil intrekken en tot het eeuwige leven wil vergaderen, dat bewijst U nu elke bediening des Woords. Op alle plaatsen Zijner heerschappij is thans Jezus' samenvergaderende kracht.

Zijn tweede werkperiode is de laatste en de schoonste.

Zoo is Hij naar U toegelopen naar des Konings heerlijkheid: centraal samentrekkende van uit den hemel.

Durft gij nog te zeggen: „Mag ik het wel gelooven?“

H. v. d. B.

KERKELUK LEVEN

AAN DE LEZERS.

De buitengewone omstandigheden van deze week maken het ons onmogelijk, ons blad in zijn gewonen vorm te doen verschijnen. Het bleek onmogelijk de copie Catechismusbijlage op tijd met den trein mee te geven, zulks wegens militaire maatregelen op den toegangsweg naar het station te Kampen; en den volgende dag was de treinloop zoo ingekort, dat de gewone copie niet meer op tijd in Goes is kunnen aankomen. Onze lezers zullen dus de Catechismusbijlage en een gedeelte van de gewone copie deze week moeten missen. Voor ons volgend nummer hopen we de bezwaren te hebben overwonnen.

REDACTIE EN UITGEVERS.

HOE KOMT DAT TOCH?

Daar gaat tegenwoordig geen dag voorbij, waarin ons niet, op de één of andere wijze, een boodschap bereikt, die wel geschikt is ons hart te ontroeren.

Elken morgen worden wij wakker met de vraag: „wat zal het vandaag weer zijn?“

En wat dezen morgen (het is Dinsdag, terwijl ik dit schrijf), bij onzen eersten gang door de straten, van achter de ramen van couranten-bureaux en sigarenwinkels ons werd verkondigd, was wel geschikt om die vraag: „Wat zal het vandaag zijn?“, nieuwe kracht te geven.

„Kopenhagen bezet, Bergen bezet, Noorwegen en Denemarken in oorlog met Duitschland.“

Wanneer zal het ons eigen land zijn, wanneer zullen het onze eigen steden wezen, die in een dergelijk bulletin worden genoemd?

Hoe zal het morgen wezen?

Ontroerende dingen, die wij alleen min of meer gelaten kunnen dragen, omdat wij al aan zoo veel zijn gewend geraakt.

En toch, — daar zijn ontroerende berichten dan deze en dergelijke.

Ik zal u zeggen, wat ik bedoel.

In de laatste weken ben ik enkele malen op reis geweest. Ik ben geweest op plaatsen, waar veel soldaten waren; ik ben geweest op de Predikanten-conferentie in Utrecht.

En op die reizen, in gesprek met dezen en genen, hoorde ik telkens weer de boodschap:

„Van onze Gereformeerde jongens en mannen, die gemobiliseerd zijn, zijn er zoo velen, die zich in dienst om kerk noch godsdienst bekreunen, die er „niet meer aan doen“, die leven als wereldsche menschen en dan nog niet eens als de besten daarvan.“

En nu zegge niemand: „Zou dat wel zoo erg wezen?“

Het is inderdaad zoo erg.

Het is waar, dat er Gereformeerde soldaten zijn, bij honderdtallen, die nooit naar de kerk gaan; verloofde jongens, getrouwde mannen, die zich afgeven met publieke vrouwen.

Zie, zulk een boodschap, waarin ons deze dingen worden meegedeeld is erger, is ontroender dan het bericht over de bezetting van Kopenhagen, is erger, dan de boodschap zou zijn, dat de Engelsen op een nacht den Nieuwen Waterweg waren binnengestoomd en Rotterdam hadden bezet.

Dit is verschrikkelijk; dit is om te beven en te schreeuwen.

Nog afgezien van Gods Verbond en van de vreeze des Heeren, is dit doen van onze jongens en mannen reeds zoo verbijsterend en verachtelijk.

Thuis houden ze zich nog zoowat binnen de perken, loopen nog mee met de gemeente, doen zelfs wel heel erg mee; en nauwelijks zijn ze bui-

tenga-
jonge-
dan es-
ze, m-
gepas-
Kan-
Dae-
wen e-
vrouw-
eigen-
Wa-
Ver-
Ont-
vraag-
met t-
Heer-
leven-
op ul-

En i-
In c-
verre-
dal w-
brak-
beklag-
met e-
Wij-
daar m-
In d-
Zeko-
niet al-
cens e-
Zeko-
geldt-
en uit-
Maar-
In h-
daten-
de me-
Bove-
maal o-
vaker-
van de-
verloof-
door d-
hebben-
Neer-
de me-
Maar l-
en de-
Het-
dat oo-
Hoev-
leven-
huis m-
Denk-
En a-
een st-
„En d-
gezin l-
God aa-
Is di-
men d-
satie d-
Dat i-
den be-
Voor-
te moe-
dat zij-
van he-
En zi-
regeld-
geheel-
Neen-
beklag-
Daar-
Zoo-
toch el-
dat hel-
dat me-
die bij-
worden-
Door-
oorzaak-
gingen-
wel wa-
gemobil-
Ik zie-
lendinge-
Toch-
DE c-
algemeen-
Heeren-
Die d-
bij het-
Zooal-
krent zi-
oogenbl-
van Go-
Een u-
chisatie-
ging: n-
de gedi-
Maar-
een l-
En i-
komen-
geregel-

Zelfbeproeving noodzakelijk bij het komen onder de bediening des Woords.

Men zou onder de hoorders twee groepen kunnen onderscheiden. De eerste wordt gevormd door hen, die hun eigen stichting meebrengen. Met een opgeruimd gelaat betreden zij het kerkgebouw, bijna altijd vinden zij de preek mooi. Zij vergen niet veel van den dominee; als hij slechts hun goede stemming niet verstoort, die liefst nog een weinig te eleveeren weet, verlaten zij het kerkgebouw even opgewekt en even gemoedelijk als zij het binnentraden. Lijfrecht tegenover hen staat een andere groep, die van meening is, dat de predikant de stemming moet medebrengen en voor hun stichting heeft te zorgen. Hij moet maken „dat zij er wat aan hebben!” In één mijner samenkomsten placht een „welwillende hoorder” te komen. Na de toespraak kon hij soms zoo met deeg aan zijn buurman verklaren, „dat ik er niet veel van gemaakt had.” Aan zijn soortgenooten mag wel eens de vraag voorgelegd worden, wat zij gemaakt hebben van hun roeping tot het hooren des Woords?

Het komt mij voor dat wij ons dikwijls te weinig bewust zijn, dat de Bediening des Woords een genademiddel is. Maken wij van den zegen bij den aanvang der godsdienstoefening niet practisch zowat het volgende: De kennis van den leeraar, de welsprekendheid van den predikant en de zielszorg van den herder zij met ons? Ik kan het daar niet mee doen. Het ontroerend begin van den dienst moet heel onze kerkgang stempelen: Genade, vrede en barmhartigheid zij u van God den Vader en van Jezus Christus den Heere in de gemeenschap des Heiligen Geestes. Amen!

Nu weten wij, dat wij ons geloof niet versterken door de genademiddelen en dat ook de kerk dat niet kan, maar dat zulks het werk is van den Heiligen Geest. Hoe de Heilige Geest dat doet moge voor ons veelszins een verborgenheid zijn, dat Hij het doet is een stuk van ons algemeen christelijk geloof. Echter is het een eigenaardig verschijnsel, dat wij gewoonlijk veel grooter vertrouwen stellen in den Vader en in den Zoon, dan in den Heiligen Geest. De Trooster, Die bij ons blijft in eeuwigheid, Die in ons wonen wil, is voor ons besef verre en met vreeze zien wij op Hem als de Willekeurige op Wien men nooit aan kan. Zoo wordt de prediking en de kerkgang een slag in de lucht. Practisch houden wij dan over een dominee en een preek, een orgel en ons zichzelf stichtend hart. Ik kan het daar niet mee doen!

Al kunnen wij de werking des Heiligen Geestes niet narekenen, noch veel minder die zelf effectief maken — maar hebben wij die kinderlijk te gelooven — wel zijn wij geroepen ons er rekenschap van te geven, hoe wij die genade-middelen ontvangen en gebruiken. Bij het Avondmaal plegen wij te spreken van de voorafgaande zelfbeproeving, moge deze werkelijkheid zijn en geen leerstellige theorie! Zou echter bij het gebruik van het eerste en grootste genade-middel: de Bediening des Woords, geen zelfbeproeving kunnen en moeten voorafgaan? Dit gansch zeer groot en heerlijk genademiddel is niet gegeven voor hen, die in een leerrede bevrediging zoeken voor hun verstand, noch voor dezulken die een stemming komen halen. In het geheel niet voor dezulken die met een stemmig zondagskleed een onheiligen en slordigen wandel willen bedekken. Het is door den zeer genadigen en liefdevollen Heere verordend voor hen, die zich vanwege hun zonden mishagen, die nochtans vertrouwen dat deze hun om Christus' wille vergeven zijn, die ook van harte begeeren hun geloof te sterken en hun leven te beteren. Al dezulken wil God gewisselijk in genade aannemen en met Zijn Woord ten eeuwigen leven spijzen en laven.

Ontmoet de Heere in onze kerkdiensten waarlijk een volk, waarover Hij Zijn zaligspreking kan opheffen: Zalig zijt gij die nu hongert, want gij zult verzadigd worden? O, wat zullen zij het goed bij Hem hebben, hoe zal Hij ze verkwikken en bouwen door de levende verkondiging des Woords! Daar zal in zulk een samenkomst een zegen zijn, ook voor de achterste bank! De Heere zal een rijken zegen geven over den dienaar op den kansel. Hij zal hem een Woord te spreken geven voor Zijn arm en ellendig volk. De man, vermoeid van vele preeken en eenigszins beu van zijn eigen talent, een beetje stoffig geworden in een langen diensttijd, hij zal opleven en naar den Zondag verlangen. Want het is onzegbaar heerlijk Gods hongerige kinderen te mogen spijzen met het Brood des Vaders.

De mensch beproeve zichzelf en kome alzoo tot de verkondiging van het Woord des Heeren.

N. B.

tengaat, of daar gaan ze mee met de wereldsche jongelui, indien ze zelf niet vóórgaan. En als ze dan een paar dagen met verlof thuis zijn, dan doen ze, met een vroed gezicht, alsof er niets bijzonders gepasseerd is.

Karakterlooze kerels.

Daarginds het aanleggen met meisjes en vrouwen en thuis, met verlof, wandelen gaan met hun vrouw, met de kleine, of zich vermaken met hun eigen meisje.

Wat zulken verdienen? Cachot en geeseling.

Verschrikkelijk, ontroerend.

Ontroerend daarom, dat het bij mij de bange vraag doet rijzen: „wat is het dan met ons volk, met onze Kerk; hoeveel waarachtig dienen van den Heere wordt daar gevonden; in hoeverre is het leven onzer Kerken voos en leeg; waar moet dit op uitloopen?”

En hoe komt dit toch zóó?

In de eerste plaats geloof ik, dat wij er in zoverre op dit oogenblik allen schuld aan hebben, dat wij begonnen zijn, toen de mobilisatie uitbrak, onze jongens en mannen veel te veel te beklagen en over hen te spreken en te schrijven met een: „och, die arme stakkerds!”

Wij meenden dat goed, maar wij deden daar niet goed mee.

In de eerste plaats was dat erg overdreven.

Zeker, daar waren enkelen onder hen, die het niet al te goed hadden, die niet al te gemakkelijk, niet al te warm konden liggen des nachts, die wel eens een zwaren dienst hadden.

Zeker, het is niet prettig voor velen, en dat geldt vooral voor de getrouwden, om van huis en uit zijn werk te moeten zijn.

Maar daar staan andere dingen tegenover.

In het algemeen wordt er goed voor onze soldaten gezorgd; zij hebben een uitstekende kost; de meesten hebben het heusch niet te zwaar.

Bovendien; elke veertien dagen mogen ze allemaal een paar dagen naar huis, soms zelfs nog vaker. Ik weet wel, daar zijn er bij, die tengevolge van de mobilisatie hun bedrijf min of meer zagen verlopen. Maar zijn er ook niet evenveel, die door den dienst het, ook voor hun gezinnen, beter hebben gekregen, dan zij het in vrede-tijd hadden?

Neen, ik wil niet alle moeilijkheden, die aan de mobilisatie verbonden zijn, wegdeneeren. Maar het is niet goed deze dingen te overdrijven en de gemobiliseerden zóó te beklagen.

Het lijkt mij toe, dat de flinke kerels onder hen dat ook niet prettig vinden.

Hoeveel mensen zijn er niet, die in hun burgerleven ook telkens de heele week of langer van huis moeten.

Denk maar eens aan onze zeelui.

En als iemand nu zegt: „ja, maar dat gaat om een stuk brood te verdienen”; dan antwoord ik: „En dit gaat om het vaderland en om óók eigen gezin te beschermen en om al de goederen, die God aan ons Nederlandsche volk gegeven heeft.”

Is dat soms niet een heerlijke gedachte, dat men daarvoor, tijdelijk, de lasten van de mobilisatie draagt?

Wat moeten ook de vrouwen onzer gemobiliseerden bedenken.

Voor haar is het ook een zwaar ding, alléén te moeten blijven. Maar laten zij ook niet vergeten, dat zij daardoor meewerken aan de beveiliging van het vaderland.

En zij krijgen toch immers ook haar mannen geregeld een paar dagen thuis; dagen, die dan ook geheel aan het gezinsleven kunnen worden gewijd?

Neen, niet zóó jammerlijk de gemobiliseerden beklagen!

Daarvoor is geen reden, dat is ook gevaarlijk.

Zoo licht kan die gedachte: „Wat zijn wij er toch ellendig, beklagenswaardig aan toe”, die door dat beklagen gewekt wordt, ten gevolge hebben, dat men meent vrijheid te hebben dingen te doen, die bij menschen, in het gewone leven, streng worden afgekeurd.

Door dat beklagen wordt men, ongewild, licht oorzaak, dat de soldaten hun verkeerde gedragingen gaan goed praten met een: „Ja, jullie kunt wel wat zeggen, maar je moest zelf maar eens gemobiliseerd zijn.”

Ik zie daarin één van de oorzaken van die lam-lendige houding van velen onzer gemobiliseerden. Toch is dat niet DE oorzaak.

DE oorzaak is, dat onze menschen over het algemeen niet zien welke plaats de dienst des Heeren in hun leven hebben moet.

Die dienst des Heeren is voor menig een iets, dat bij het gewone leven zoo'n beetje bij komt.

Zooals er in een krentenbrood hier en daar een krent zit, zoo is er in hun leven hier en daar zoo'n oogenblikje, waarin zij een beetje aan den dienst van God doen.

Een uurtje naar de kerk, een uurtje naar de catechisatie; eens een keer naar de jongelingsvereniging; misschien eens een oogenblikje gewijd aan de gedachte: „Zou ik wel zalig worden?”

Maar verder het leven als dat van anderen; niet een leven in den dienst des Heeren.

En als dan die bijzondere omstandigheden komen zooals in mobilisatietijd en er niet zoo geregeld gelegenheid is om naar kerk en vereeni-

ging te gaan, dan blijft er van dat dienen van God niets over, dan zijn ze net als anderen.

Daar ligt de fout.

En daarmee is ook gegeven het middel ter genezing.

Wij moeten onze jonge menschen leeren, dat de dienst des Heeren niet hierin bestaat, dat zij zoo eens in een apart oogenblikje van hun leven probeeren de zaligheid te grijpen of er zich eens even rekenschap van te geven of zij wel zalig worden.

Maar dat dit de vreeze des Heeren is, dat zij, staande in Gods belofte en daardoor zeker van hun zaligheid, door het geloof, nu heel hun leven, heel hun leven den Heere wijden, ook in hun dagelijksch werk, ook in hun ontspanning, ook in hun verkeer, in alles.

Hun leven nooit gelijk aan het leven van de wereld, maar heel hun leven een dienen van God. Dan hebt ge het fundament gelegd, waarop gebouwd kan worden een gebouw van Godsvrucht, dat het uithoudt ook tegen de moeilijkheden en de verleidingen van den mobilisatietijd.

Zoolang de vreeze des Heeren bestaat in die enkele dingetjes, die zoo los aan het leven hangen als aangebonden versierseltjes aan een Kerstboom, zal men zich van die vreeze des Heeren o zoo gemakkelijk losmaken.

Maar als men geleerd heeft het leven zelf als Godsdienst te zien, komt men er niet los van. Als het ons niet gelukt zoo onze menschen op te voeden, te vormen, zullen wij met al onze militaire tehuizen en met al onze gezellige avondjes niets bereiken; dan zullen wij toch op den duur onze jongens daar niet krijgen.

Eerst als zij zóó hebben leeren leven als ik zoolven tekende, zullen zij onze militaire tehuizen zoeken. En dan zal daarvan groote zegen uitgaan, wijl zij onze jonge mannen telkens opnieuw van hun heerlijke roeping doordringen en tot het vervullen van die roeping aansporen.

Hierin ligt het geheim, dat wij leeren leven en elkander leeren leven niet in een pietistisch levensvorm, waarbij de vroomheid als een soort aanhangsel aan het leven wordt aangekoppeld, maar uit het Verbond onzes Gods, dat ons gansche leven omspant en zaligt en heiligt.

Dat zal ons ook geven kloeke soldaten, die weten, dat ook hun soldaat-zijn is een dienen des Heeren, waarin zij om Zijnentwil getrouw moeten zijn en waarin zij niet beklagd willen wezen.

Zoo zullen onze menschen, veel meer dan tot nu toe de kern vormen onzer Nederlandsche weermacht, een zoutend zout, een lichtend licht.

Het zou goed zijn, dat onze jongens en mannen in dienst eens aandachtig lezen: „De levensroman van Dr. Colijn”.

Naast het Woord Gods, dat hun dagelijks hun dagorder geeft, zal het lezen van zulk een boek hen zeer helpen de rechte houding te vinden.

O, dat geve God, dat als de berichten, die ons dag aan dag bereiken, al boozter, al ontroerender worden, daartegenover straks tot ons kome, van alle kanten, de boodschap: „Onze jongens, onze mannen, zijn getrouw.”

D. v. D.

AAN DE GRENZEN VAN HET ROOMSCH-KATHOLICISME.

Voor den niet-Roomsche, die met belangstelling toeziet naar wat er binnen de muren van de R.-K. Kerk omgaat, is het een interessante bezigheid te letten op de reacties, die bepaalde markante figuren en schrifturen in het leven roepen.

Zoo kunnen we de vraag stellen, hoe 't komt, dat Henri Bruning's „Verworpen Christendom” vrij algemeen door de R.-K. pers is afgewezen, terwijl toch aan den anderen kant veel scherpe critiek op kerk en geestelijkheid zonder blikken of blozen wordt aanvaard.

't Antwoord op deze vraag kan wellicht inzicht geven in de constellatie van het R.-K. leven in Nederland.

We zullen goed doen 't afwijzen van Bruning niet te wijten aan persoonlijke geïrriteerdheid over zijn aanval op figuren, die op 't oogenblik als toonbeelden van Roomsche cultuur worden aangeprezen: den Franschen denker Maritain en den geleerden schrijver Anton van Duinkerken, over wiens benoeming tot hoogleeraar te Leiden in de Vondel-wetenschap, onlangs eenig rumoer is ontstaan.

't Moge begrijpelijk zijn, dat afwijzen van personen en prestaties, waarnaar gewezen wordt, als aangetoond moet worden, dat de R.-K. cultuur in het moderne leven wel iets te zeggen heeft, onaangenaam stemt, 't gaat niet aan hierin een verklaring te zoeken van de scherpe reactie tegen Bruning's werk.

Bovendien verwerpt Bruning niet alle autoriteiten. Hij is met zijn tegenstanders eenstemmig in waardeering van 't werk der jongere Fransche romanschrijvers als François Mauriac en Bernanos, op wie de Roomsche Kerk terecht trotsch kan zijn.

Dit laatste maakt de vraag, die we boven stelden, iets ingewikkelder nog, maar ook meer concreet. Waarom, zoo kunnen we de vraag formuleeren, is er 't afwijzen van Bruning's „Verworpen Christendom”, en tegelijk 't enthousiast aanvaarden van Bernanos' „Journal d'un curé de campagne”, welk boek door Bruning als zuiver voorbeeld van „apostolisch Christendom” geteekend wordt? Ook kunnen we niet zeggen, dat Bruning's scherpe critiek op de Roomsche Kerk, de Roomsche levenspraktijk in het persoonlijk, evenzeer als in het maatschappelijk en politiek leven de reden (Zie vervolg op blz. 222.)

is van de afwijzende houding tegenover zijn jongste boek.

De Roomsche jongeren toch hebben in de laatste jaren de kerk zeker niet ontzien. Daarin bracht Henri Bruning geen nieuw geluid. In proza en in poëzie was er jarenlang aan den gemiddelden Roomsche zijn „burgerlijkheid“ verweten, zijn gebrek aan geloof, zijn vriendelijkheid tegenover 't Calvinisme, zijn starheid van geest, zijn gemis aan hart en vurigheid. Typisch is, dat dezelfde R.-K. leersaal, waar Bruning's werk ontbrak als heel erg voorbehouden leetuur, mij aanriedt te lezen den jongsten novellenbundel van Albert Kuyle: „Harmonica“. 't Eerste doorbladeren van de eerste novelle leverde de zinsede: „de kerk, die liegt als zij bidt; die liegt als zij zingt“.

Bruning maakt het in dat opzicht niet erger dan vele van zijn voorgangers. Zijn bête noire Van Duinkerken kan hem op dit punt nog wel 't een en ander leeren.

In het R.-K. tijdschrift „Boekenschouw“ schrijft in het Januari-nummer 1939 de redacteur J. van Heugten S.J. over Bruning's werk o.a.: „grondstelling van Bruning is, dat het hedendaagsche Christendom worden en verdorven is. Alle heroiek, alle groothed, alle bezieling ontbreekt er aan. De kerk is formalistisch discipline-instituut geworden; de oorspronkelijke geestdrift is vervlakt tot een collectanten- en koorzangersmoraaltje. Kerk en Christendom zijn hopeloos verburgerlijkt en werken slechts kuddenvorming in de hand. Geesten als Nietzsche en Ter Braak hebben terecht het Christendom ontmaskerd; wie zich zelf respecteert, kan voortaan niet anders dan zich afzonderen van de horde. „Het Christelijk Godsbesef is verpeupeld Godsbesef geworden“, zegt hij ergens. De hedendaagsche godsvrucht is niet veel meer dan een slaapdrankje en de algemeene levenshouding der Christenen is de gesanctioneerde middelmatigheid“.

Deze typeering is inderdaad juist, maar kan moeilijk gelden tegen Bruning alleen, omdat hij hierin slechts meesprekt met het koor der Roomsche jongeren.

Men zou kunnen zeggen: in tegenstelling met anderen heeft Bruning geen gematigdheid geleerd in den loop der jaren, maar de kritiek richt zich bij Bruning op dezelfde objecten, die jarenlang mikpunt bij de katholieke jongeren zijn geweest en deze kritiek is over 't algemeen tamelijk goedmoedig aangehoord.

De katholieke, die het kern-bezwaar tegen Bruning ziet in zijn kritiek op kerk en Christelijk leven, mag billijkshalve niet verder gaan dan een zachte vermaning zoals prof. J. Coppens hem toedient in de „Boekengids“, Alg. Nederl. Biblog. tijdschrift Mei 1939. Prof. Coppens stelt Bruning voor als een nieuwe Erasmus, die de gebreken van de kerk als uiterlijke Rijk Gods-verwezenlijking en als politiek-religieuze macht wil hekel en oordeelt ten slotte: de kerk heeft gedurig te waken tegen haar uiterlijke successen. Maar hij overdrijft. Ik meen evenwel, dat een kerkelijke veroordeeling niet dient getroffen. Zijn werk kan er toe bijdragen om de katholieken te verplichten over de grondproblemen van kerk en staat gedurig aan na te denken.

To be at ease — ik haal graag dit woord van Newman aan — is to be unsafe.“

De conclusie moet dus zijn, dat de kritiek op de kerk door Bruning uitgebracht, niet de verklaring geeft van de Roomsche aversie tegen hem.

Dit wordt te meer duidelijk, wanneer we luisteren naar Bernanos' prachtige roman: „Journal d'un curé de campagne“. Hier ziet Bruning het zuivere Christendom. Maar niet Bruning alleen. Voor zeer vele Roomschen is Bernanos de groote katholieke schrijver.

Bernanos dan spaart ook de kritiek niet. In het dagboek van den dorpspastoor lezen we: „mijn parochie vergaat van onverschilligheid. Evenals zoovele andere parochies! We zien ze onder onze oogen wegter en kunnen er niets tegen doen“. Die onverschilligheid is... „een onvoldragen wanhoop, een afzichtelijke vorm van wanhoop, als het ware niets anders dan het verrottingsproces van een tot ontbinding geraakte Christenheid“.

„Vroeger bijvoorbeeld wilde 'n eeuwenoude traditie, dat een toespraak van den bisschop altijd sloot met 'n voorzichtige — o zeker gemeende, maar voorzichtig — toespeling op de nabije vervolging, het bloed der martelaren. Vandaag aan den dag worden die heenwijzingen hoe langer hoe zeldzamer. Waarschijnlijk, omdat de verwezenlijking ervan minder onzeker blijkt.“

Hoeveel teleurstelling schuilt niet in de smartelijke ironie van den pastoor van Torcy, die vertelt van z'n kostersje, dat de kerk schoon wil houden, „haar gebrek was niet, dat ze de vuiligheid wilde weren, o nee, maar dat ze die uit de wereld wilde helpen, alsof zoo iets mogelijk was! In 'n parochie is 't vuil, daar is niets aan te doen en in de groote parochie van de heele kerk is het nog vuiler“.

De kerk is de bruid van Christus. „Wat is een bruid, jongen, een echtgenoot, 'n ware vrouw, zoals een man die voor zich kan wenschen, wanneer hij dom genoeg is om niet den raad van Sint Paulus op te volgen? Houd je mond, je geeft toch geen verstandig antwoord! Welnu, dat is 'n fiksch wijf, dat hard werkt, maar met haar twee beenen op den grond staat en weet, dat ze tot het eind toe met de heele boel overnieuw zal moeten beginnen. De heilige kerk mag zich nog zooveel moeite geven, ze verandert onze armzalige wereld nooit in een rustaltaar op Sacramentsdag.“

Men leze van dokter Delbende, die aan alle geloof den rug toekeert als hij ziet hoe de kerk de armen vernedert, van „de lui, die alleen maar een godzalig gezicht zetten, in plaats van den os versch stroo te geven en den ezel te roskammen“, van den priester,

„die van den stoel der waarheid afdaalt met een zoetsappig gezicht, nu ja, het wel een beetje warm heeft, maar toch tevreden is, zoo'n priester heeft niet geprekeet, die heeft hoogstens wat staan te jlen“, van den ouden Arseen, die zegt: „een pastoor is niet als een notaris. Hij is er voor 't geval je hem noodig hebt. Voor de rest mot-le de menschen met rust laten“.

Critiek als van Bernanos wordt gaarne aanvaard, als uiting van modern, anti-burgerlijk levensgevoel.

In een artikel over „een groot driemanschap in de hedendaagsche Fransche literatuur“ („Boekenschouw“ Juli '38), schrijft dr Boerebach: „de onevenwichtigheid van geest, die op 't einde van den oorlog volgde, heeft deze groote uitwerking gehad, dat zij den genadeslag heeft toegebracht aan den kleinzoon van Voltaire en de achterneefjes van monsieur Hormaïs, het symbool van den ideeën-loozen, zelfgenoegzamen, platten burgerman, die er zonder dat nimmer in geslangd zouden zijn zich uit den ban van den afschuwelijken glimlach van een Renan of een Gide los te maken“.

Aan deze geesteshouding hebben ook de Roomsche roman-schrijvers Mauriac, Bernanos, Rops deel. Zoo hebben ze ook hun taak ten opzichte van de R.-K. Kerk. Dat moge pijnlijk zijn, heilzaam is 't ook.

Zoo staan we nog voor de vraag: waarom Bruning afgewezen en b.v. Bernanos aanvaard? Aan het felt van de kritiek op de kerk kan het niet liggen.

't Antwoord op deze vraag ligt m.i. in het zuiver besef, dat er bij Bruning telkens het punt is, waar hij het typisch Roomsche schema van natuur en boven-natuur doorbreekt.

Ook dit kan duidelijk worden door vergelijking van schrijvers als Mauriac en Bernanos.

Mauriac teekent in „Le noeud de vipères“, in „Les anges noirs“, huiveringwekkende diepten van zonde. Maar — en dat is typeerend — nergens geven de menschen zich lijdelijk en blij over aan 't kwade.

Dr Boerebach schrijft in 't genoemde artikel: „Zoodra hun hielden zich in zich zelve keeren — en Daniël Rops, Bernanos en Mauriac dwingen hen tot dat gebaar — ontdekken ze een tweede persoonlijkheid in zich, verschillend van degene, waarin ze zich hullen in hun dagelijkschen omgang met hun gelijken. Een heftige inwendige strijd komt meestal voort uit de confrontatie dezer figuren en haar waarachtig ik“.

De genade werd voor hen een levend ding en een normaal element in de ontwikkeling der persoonlijkheid.

Wat dit beteekent blijkt uit een artikel van denzelfden auteur: „De atmosfeer in het werk van François Mauriac“, „Boekenschouw“, 30e jaarg., pag. 121—127, „er bestaat een geheime band tusschen de ziel en haar zonde, een ligatuur, die menschelijke middelen niet vermogen te verbreken, maar die desondanks verbroken kan worden door de adhaesie van den vrijen wil van den Christen aan de hem geschonken genade“.

„Aan een wezen, dat door de moordende werking der zonde onafgebroken door ondergang bedreigd wordt, de bovennatuurlijke mogelijkheid tot redding voor te houden...“ Ziedaar de taak, die Mauriac zich oplegt.

De ontrouw aan God blijft altijd een bloedende wond. Zoolang de mensch zich niet in duivelschen overmoed definitief afkeert van God, blijft de zekerheid voor ieder van Mauriac's helden, dat het bloed der verlossing zijn uitwerking niet zal missen.

Bij Bernanos ziet dr Boerebach de situatie zoo: de genade, gesteund door den goeden wil van den mensch, behaalt de overwinning in den strijd.

Hier blijft de typisch Roomsche gedachte van de verhouding van natuurlijk en bovennatuurlijk leven. Deze blijven op elkaar aangelegd.

De natuur wordt door de zonde deerlijk gewond, niet volkomen bedorven. Daar blijven de menschen, die van goeden wille zijn, al is dit alleen nog maar, dat de zonde pijn doet; dat de zonde niet duivelsch is geworden. Dan doet de bovennatuurlijke genade haar werk.

Dit is bij Bruning telkens anders.

„Die „übermenschliche Mächte“ zijn er niet om te herstellen, wat wij menschen vernietigd hebben; hun hulp moge een bevestiging zijn van den goeden wil der menschen, deze hulp is stellig geen remplaçant van hun onwil, nalatigheid, geestelijke luiheid en laffe ongerichtheid“. („Verworpen Christendom“, pag. 191.)

Dr van Heugten heeft 't in zijn kritiek op Bruning („Boekenschouw“ Jan. '39) juist gezien: „er is een tweespalt in zijn wezen, iets onverzoeenlijks: een bestanddeel, dat koppig en ongenakbaar natuur blijft en een ander, dat als een onneembare ivoren toren van boven-natuur is“.

Daar is natuur, onchristianiseerbare natuur en bovennatuur „van een steilheid, een stugheid, die aan Karl Barth herinnert“. „Natuur en bovennatuur zijn in die houding vervreemde en vijandige broeders“. Zijn Christendom is een „onmenschelijk supra-naturalisme“.

Het is „hard, stug, ultra-heroelek, volstrekt buitenwereldsch, van een andere planeet“.

Als dit juist is, en bij aandachtige lezing van Bruning's boek is dit m.i. moeilijk te ontkennen, krijgt de kritiek van Bruning een geheel eigen kleur. Ze tracht zich los te maken van het Roomsche schema van natuur en genade.

Zoo verstaan we, dat Bruning aan Van Duinkerken verwijt een „goedlachsch Godsvertrouwen“, terwijl hij den moed mist de afrekening, die hij begon consequent te voltooien en dat hij Van Duinkerken's boek noemt „een geruststellend boek over onrustbarende problemen“.

De taak van het Christendom — zegt Bruning — is niet zoo glorieus en heden minder dan ooit. Het is een zeer nederige en zeer deemoedige — en ook een zeer vernederende.

Hiermede richt hij zich tegen alle Roomsche neiging wereldlijke machtspositie op te eischen voor de kerk, in het bijzonder keert hij zich tegen de Jezuiten-orde, die den droom niet droom kan laten.

Maar deze kritiek heeft toch telkens die heel eigenaardige kleur en ontspringt uit zijn beschouwing van de verhouding van natuur en genade.

Daar blijft altijd de „onchristianiseerbare natuur“. Er blijft een onvernietsigbare tweespalt.

God blijft de gansch Andere. „God, de Heer van hemel en aarde, is altijd ontroond geworden. God is in den meest volstrekten zin de Onbekende, de altijd miskende, de in geen eeredienst geëerde. Hij is de altijd ontroonde, besmeurde, bezoedelde, — zelfs in den eeredienst“. (Pag. 220.)

Voor den geloovige is er geen positief Christelijk leven. „De strijder Gods overweegt niet in hoeverre hij liefde is, hij houdt zich steeds voor oogen en hij beseft steeds dieper, dat hij slechts „een klinkend metaal“ is. Dit démasqué der liefde is niet zijn wanhoop, maar zijn hoop.“ (Pag. 21.)

We verstaan het, dat Bruning over de zelfverzekerde rust van Maritain's „Christelijk humanisme“ spreekt als van „gearriveerd Christendom“.

Aan den anderen kant moeten we ook niet te spoedig over verwantschap met 't Barthianisme spreken. Immers de strijder Gods moge slechts louter klinkend metaal zijn, hij is strijder Gods. Hij kent zijn plicht. Slechts maakt hij zich over „resultaten“ geen illusies. „De strijder Gods schijnt zijn plicht te vervullen met een ijver, alsof alles ervan afhangt, maar in werkelijkheid is zijn gemoedsgesteldheid slechts deze, dat hij, wat de resultaten betreft, Gods water maar over Gods akker laat vloeien — een gesteldheid dus van volkomen rust. Hij beseft, dat het vervullen van zijn plicht het eenige is, dat terzake doet, en tegelijk beseft hij het weinige terzake van alles wat een leven lang zoozeer terzake deed. Hij aanvaardt den strijd met een nederigen glimlach en neemt nog met een nederigen glimlach van dit leven in zijn strijd afscheid, als dit levensspel (dit bitter-ernstige levensspel) niet het resultaat zal hebben gehad, dat hij er menschelijk, al te menschelijk van verhoopte. Zijn werkelijkheid begint elders. Hier is alleen Hij, die was en is en zijn zal en in Wiens Liefde wij goed doen niet te luid over onze „liefde“ te spreken.“ (Pag. 21.)

Hoe Bruning dit verstaan wil hebben wordt duidelijk uit zijn bespreking van den Paulus-roman van Teixeira de Pascoas: Paulus, de dichter Gods. Daar spreekt hij van „den twijfel en vertwijfeling, waaraan de mensch ten prooi valt, wiens ziel een prooi werd van het goddelijke... Inderdaad: „het is vreeswekkend te vallen in handen van den levenden God“... Gelukkig de menschen, die voor een god kunnen branden. En niet minder gelukkig de schepselen, die reeds in de wieg gedooft of ingeslapen zijn.

„Het eenige leed is een heilige te zijn. Dit leed is niet het worstelen van den mensch tegen het kwaad, het begint eerst met de zegepraal van het goede, het geheel in handen vallen van God“. (Pag. 77/78.)

„Het drama van de zegepraal der genade is niet, gelijk Mauriac meent, de dorheid, de afwezigheid van den geliefde, het gevoel daardoor van verlatenheid... het drama zet eerst in met de zegepraal, met de liefde, met de aanwezigheid van het goddelijke“.

Dit alles herinnert meer aan Pascal naar de interpretatie van Leo Sjestow (v.g.l. Sjestow: de nacht van Gethsémané, in den bundel „Crisis der zekerheden“, waar als kernwoord van Pascal genomen wordt 't bekende: Jésus sera en agonie jusqu'à la fin du monde; il ne faut pas dormir pendant ce temps-là) dan aan Karl Barth.

Ten slotte is het leerzaam naast elkaar te stellen de teekening van het genade-werk in den mensch bij de jongere Fransche katholieke schrijvers als Mauriac en Bernanos, het Barthianisme en 't werk van Bruning.

Op 't eerste gezicht schijnen deze Fransche auteurs Barthiaansch georiënteerd te zijn en schijnt er veel overeenkomst tusschen hun figuren en die van Dos-tojewski, zooals deze door Thurneysen is geïnterpreteerd.

Toch is dit niet meer dan schijn. Mauriac kent ten slotte altijd de „menschen, die van goeden wille zijn“, die uit vrijen wil zich overgeven aan de bovennatuurlijke genade. Wel is er dan voor hem het einde van den roman, zoodat zijn boeken vol zijn van het wisselend spel der zonde, maar dat is niet omdat voor hem de verworpenen in zijn verworpenheid behouden is, maar omdat met de genade de historie-looze vrede begint, waarover geen roman te schrijven is. Daarmee blijft hij trouw aan het Roomsche schema van natuur en genade.

In Bernanos' priesterroman hebben we ditzelfde motief met daaraan verbonden het lijden van den priester, die „zonder glorie“ zijn offergang gaat, niet eens bespot, maar met meewarig schouderophalen gepasseerd.

Dit laatste motief heeft Bruning gegrepen en geplaatst in een wereld, waar de natuur weerbarstig blijft tegen elke genade en 't bovennatuurlijk leven het drama brengt van „in den doem der goddelijke uitverkiezing uitgeput, verbruikt, verbrand, opgebrand“ te worden.

Hierbij moet opgemerkt worden, dat Bruning's denken geen gesloten eenheid vormt en dat hij geen stap nadert tot het Christendom der Reformatoren.

Maar standp aan ke en bov

Ames

Wat de Sk lezing ons d met h thema ratur nuchte plaats moet i lieve f heeft, Selma Neder van S werk (Ina B landsc Het dorpsk een k Deze l aan s door (Er ru voor (zorgen zou w tijden liefhet graf h den.“ na, da het H De v op e zuster kroon lijke v hoofd gen d En i aardse betrok Zaligh zij dez wordt ken, a met d Ni Di Voor gemeen He Vo Sera bloede haar k En hel dag, d kerk s En e zalighe de afst dien st alles s de doc dan w ten Vil dit bo Seraffa gisch“ eindigt ideaal heid i gewaag wekkin naar g weerbe gewees dronke In zijn paarde het ra „Op razend luidloo schrik heele v wip de den — tijd vo

Bruning —
n ooit. Het
— en ook

che neiging
or de kerk,
uften-orde,

heel eigen-
ouwing van
re natuur".

Heer van
orden. God
bekende, de
geerde. Hij
de, — zelfs

Christelijk
in hoeverre
ogen en hij
en klinkend
et zijn wan-

ifverzekerde
ne" spreekt

ook niet te
nisme spre-
chts louter
ls. Hij kent
„resultaten“
ijn plicht te
hangt, maar
heid slechts

Gods water
gesteldheid
et vervullen
ke doet, en
an alles wat
ij aanvaardt
neemt nog
in zijn strijd
stige levens-
i, dat hij er
hoopde. Zijn
Hij, die was
ij goed doen
(Pag. 21.)

bben wordt
aulus-roman
lichter Gods
vertwijfeling,
ens ziel een
aad: „het is
en levenden
god kunnen
hepselen, die
n.

ijn. Dit leed
n het kwaad,
et goede, het
77/78.)
nade is niet,
ezigheid van
erlathenheid...
met de liefde,

aar de inter-
de nacht van
zekerheden",
i wordt "be-
in du monde;
-la) dan aan

ar te stellen
n mensch bij
s als Mauriac
van Bruning-
sche auteurs
hijnt er veel
die van Dos-
is geïnterpre-

riac kent ten
n wille zijn",
bovennatuur-
et einde van
het wisselend
voor hem de
den is, maar
vrede begint,
naarmee blijft
in natuur en

tzelfde motief
den priester,
niet eens be-
n gepasseerd.
repen en ge-
weerbartst
lijk leven het
oddellijke uit-
l, opgebrand"

lat Bruning's
dat hij geen
Reformatoren.

Maar de katholieke, die hem afwijst, heeft van zijn standpunt gezien gelijk, omdat Bruning als 'er op aan komt, de Roomsche grondgedachte van natuur en bovennatuur breekt.

Amersfoort.

S. J. POPMA.

Een mooi en goed boek.

„De Kroon“, door Elisabeth Bergstrand—
Poulsen. — J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Wat is er toch een essentieel verschil tusschen de Skandinavische literatuur en de onze! Na de lezing van het boek dat wij bespreken willen, valt ons dat weer in bijzondere mate op. Een boek met het thema, — en het is wel een zeer ongewoon thema, — van „de Kroon“ laat zich in onze literatuur niet denken. In de eerste plaats zijn we te nuchter om het zoo te poneeren, en in de tweede plaats te zwaar om het zoo uit te werken. Men moet er voor beschikken over die speelsche, naïeve fantasie, die toch een reëlen achtergrond heeft, en over dien fijnen, blijden humor, waarvan Selma Lagerlöf het geheim scheen te bezitten. Een Nederlandsch auteur mag dan al eens min of meer van Skandinavische invloeden blijken geven in zijn werk (men denke h.v. aan „Het beloofde land“ van Ina Boudier—Bakker), het blijft toch altijd te Hollandsch, te massief.

Het thema van dit boek is ongewoon. In de dorpskerk van Dunkehällar hangt een lichtkroon, een kristallen kroon van zeer groote schoonheid. Deze kroon, het eenige wat het schamele kerkje aan sieraad bevat, werd jaren geleden geschonken door de adellijke familie, die in het dorp woont. Er rustte echter een verplichting op de gemeente voor die schenking. De kerspelbewoners moeten zorgen dat het groote familiegraf van den schenker zou worden onderhouden „opdat het er door alle tijden heen zoo heerlijk moge uitzien, alsof een heilhebbende echtgenoot en trouwe kinderen het graf het heele jaar door verzorgden en onderhouden.“ Komt de gemeente haar verplichting niet na, dan zal de kroon teruggehaald worden naar het Hooze Huis.

De verplichting geraakt in het vergeetboek. En op een kwaden dag laat Hare Genade, die een zuster kon zijn van Gösta Berling's Majoor, de kroon weghalen. Een zeer lange, bittere en moeilijke weg is er noodig voor Serafia Cavall, de hoofdpersoon uit dit boek, die het offer wil brengen dat de schenker eischt voor de teruggave.

En nu is het bijzondere in dit verhaal dat deze aardsche kroon voor allen die in haar geschiedenis betrokken zijn, symbool wordt van de Kroon der Zaligheid. Zóó heeft Serafia de kroon genoemd toen zij deze voor de eerste maal zag. En die gedachte wordt ook in het schenkingsdocument uitgesproken, als het kerklied wordt genoemd dat begint met de woorden:

Niemand bereikt ooit de eeuwige rust,
Die er niet vurig voor strijdt.

Voor al het laatste couplet van dit lied is bij de gemeente van Dunkehällar zeer geliefd.

Heel de wijde wereld smeek ik te strijden
Voor de Kroon der Zaligheid.

Serafia zal de Kroon terugwinnen. Ze strijdt tot bloedens toe, en moet langs diepe wegen. Maar haar kind, Anna Mathilda, neemt het werk over. En het is tenslotte op Anna Mathilda's huwelijksdag, dat de kroon weer in al haar luister in de kerk straalt.

En deze gedachte, de strijd om de kroon der zaligheid, waarvan de strijd om de aardsche kroon de afspiegeling is, doortrekt het geheele boek. In dien strijd worden geen moeiten of zorgen geteld, alles spilt zich er op toe. Het zet het leven van de dood-arme Serafia op een geheel ander plan dan waartoe ze door haar huwelijk met den woesten Ville de Heiden bestemd scheen. En het maakt dit boek tot een idealistisch, blij boek, ondanks Serafia's levensgang, die oppervlakkig bezien „tragisch“ is. Want vanuit aardsch gezichtspunt bezien eindigt Serafia's leven ontijdig, en heeft ze haar ideaal niet bereikt. Aangrijpend van wilde schoonheid is dit einde beschreven. Serafia heeft het gewaagd om met haar twee kinderen naar een opwekkingssamenkomst te gaan. Haar ziel hongert naar geestelijk voedsel, en Ville, die haar zeker weerhouden zou, is den heelen dag al van huis geweest. Midden in de samenkomst verschijnt de dronken Ville, die zijn vrouw komt opeischen. In zijn dronkemanswoede jaagt hij het gespan paarden zóó razend, dat de wagen van den weg af het ravijn in slingert.

„Op dat oogenblik kwam er midden in de razende, donderende vaart een angstwekkende, guddlooze onderbreking, een leegte — een verschrikkelijke onderbreking van het geraas — en de heele wagen vloog als in een schommel van een wip de ruimte in. En toen — de volgende seconden — was er een vreeselijk gekraak, en tegelijkertijd voelde Serafia een ontzettend gewicht op zich

en op den jongen in haar armen. Een gewicht, dat hun lichamen tot diep in den bevroren grond scheen te drukken. Een zwaar, met ijzer beslagen wagenwiel drukte de borstkas van het kind ineen — zij kon hooren hoe de teere borstkas kraakte, alsof een eierschaal wordt gekraakt. In diezelfde ondraaglijke, eeuwigheidslange seconden hoorde zij ook het wilde schreeuwen van het paard, en het vloeken en woedend geroep van de mannen. En toen verloor ze haar bewustzijn.“

Serafia en het kind sterven, Ville en Anna Mathilda brengen er het leven af.

„Nog even ontwaakte Serafia. Iemand liet het licht van een lantaarn op haar schijnen. Zij zag het verschrikte gezicht van het meisje boven het hare. Met inspanning van al haar krachten tastte zij met haar handen naar den kleinen jongen. Zij merkte dat hij onbeweeglijk naast haar lag. Toen richtte zij haar blik groot en vast op het meisje, als wilde zij, dat het kind nooit de gebiedende macht van haar blik zou vergeten. En later bedacht het kind dat zij meende vele honderden kaarsen als een heele lichtkroon te hebben zien stralen in de wijddopen, brekende oogen van haar moeder. Maar het was misschien alleen maar het schijnsel van de lantaarn geweest.

„De Kroon“, fluisterde Serafia, „vergeet niet de Kroon“.

„Moeder, moeder!“ hoorde Serafia een schreiende kinderstem van oneindig ver weg roepen — als uit een andere, snel verdwijnende wereld.

„Moeder, moeder, welke Kroon? Welke Kroon?“ „De Kroon der Zaligheid“, mompelde de moeder onduidelijk, als in slaap, en sloot vermoeid de oogen.“

Het is de eigenaardige mengeling van fantasie, humor en mystiek, die dit boek zoo'n bijzondere bekoring geeft. De spanning en sfeer, die de schrijfter in vele momenten weet te bereiken, zijn bewijzen van een knap en boeiend talent. En haar vurige geest heeft in dit boek een boodschap neergeschreven, die opwekken en opheffen zal.

M. Gr. GILHUIS—SMITSKAMP.

UIT DE HISTORIË

Dr A. Kuyper over de Belijdenis.

IV.

Wij willen nu enkele uitspraken van Dr Kuyper over dit gezag der Formulieren doorgeven. En we kiezen die uit artikelen, verschenen in „De Heraut“. Deze artikelen zijn meerendeels geschreven na het verschijnen van bovengenoemde studies en geven dus Dr Kuypers meest rijpe inzichten. Bovendien zijn de genoemde brochures binnen ieders bereik, terwijl dat met de artikelen van „De Heraut“ niet het geval is. Zakelijk is bovendien de inhoud van boeken en artikelen geheel aan elkaar gelijk.

Allereerst dan Kuypers antwoord op de vraag: Wie moet nilmaken welk gezag aan de Formulieren toekomt? Hierover schreef hij in „De Heraut“ van 26 Oct. 1879 (No. 98) aldus:

Als we toch die drie formulieren van eenigheid nu voor ons leggen, dan ontstaan allerlei vragen, als daar zijn: Welk gezag hebben deze formulieren? In hoeverre binden ze? Wien binden ze? Is alles daarin wezenlijk? Zijn ze vatbaar voor verandering? Enz. En zie, als die vragen geopperd worden, dan zijn de Irenischen terstond gereed met te zeggen: „dat er natuurlijk onderscheiden moet worden tusschen hoofdzaken en bijzaken!“. „dat natuurlijk de belijdenisschriften heel anders moeten worden dan ze thans zijn!“, en „dat natuurlijk ieder voor zich het recht heeft, om er zich aan te binden of niet te binden, al naar gelang en voorzover men zelf wil!“

Door ons daarentegen wordt dat weersproken. Ook wij geven toe, „dat er onderscheiden moet worden tusschen het wezenlijke en bijkomstige; dat revisie desnoods geoorloofd is; en dat het voor de conscientie bindend gezag dezer formulieren slechts betrekkelijk is“; — maar we ontkennen daarentegen ten sterkste: 1o. dat ieder naar goedvinden een stuk der leer bijzaak mag noemen; 2o. dat door een legelijk vooruit zou mogen beslist worden, dat de Confessie anders moet worden; en 3o. dat ieder, naar gril of inval, de bindende kracht der formulieren zou kunnen verkleinen of vergroeten. Tegenover die willekeur, dat bodemloos en bandeloos individualisme plaatsen wij, ook voor wat het wettig gebruik der formulieren aangaat, de bindende uitspraak der eenig bevoegde macht.

Het komt niet in ons op, alleen te zeggen: „Grondslag der Vrije Universiteit zijn de drie formulieren van Dordt“, maar we voegen er aanstonds bij: „daarbij aan deze formulieren geen ander gezag toe-kennende, dan dat de Dordt is bedoeld!“

We kiezen alzoo niet slechts materieel, maar ook formeel onze basis in historischen bodem.

Niet wat Van Toorenbergen, noch ook wat Gunning, maar ook evenmin wat Rutgers of Kuyper desaan gaande gelieven goed te stempelen, mag leidraad zijn. Leiddraad is alleen en mag alleen wezen hetgeen door de bevoegde macht is uitgesproken, voor zoover ze het uitsprak; en onder zoodanige bedingen, als haar uitspraak door haarzelve bedoeld is.

Of, nog korter en krachtiger gezegd, in „De Heraut“ van 13 Juni 1880, (No. 131):

De vraag: welk gezag aan die drie formulieren zij toe te kennen mag evenmin afhangen van eens privaten Canonisten partieulier oordeel. Het baat dus niet of de een al roept van „geest en hoofdzaak“; de ander op aanneming „van woorden tot woorden“ dringt; of ook een derde pleit voor een historische opvatting. Alleen dat gezag, hetwelk de kerk aan deze formulieren in haar officiële levens-uitingen toegekend heeft, mag, maar moet dan ook voor deze formulieren gelden.

***

Over den aard en de grenzen van het gezag der formulieren heeft Kuyper zich ook meer dan eenmaal uitgesproken. We wijzen nu op het volgende, te vinden in „De Heraut“ van 2 Maart 1879, (No. 64). Het stuk is zeer duidelijk en behoeft geen enkel commentaar. Alleen is het misschien goed even te zeggen, dat Kuyper in dit stuk reageert op een opvatting door de Irenischen voorgestaan; deze n.l. dat de Formulieren van eenigheid in de Synode van Dordrecht zouden hebben „stilgestaan“. Ze bedoelden daarmee te zeggen, dat de leden van die Synode, gedurende die Synode, en met het oog op hun werkzaamheid op die Synode, van den band, waarmee zij krachten hun kerkelijk ambt aan de Formulieren waren gebonden, zouden zijn ontslagen geweest. Kuyper had eerder reeds aangeeld, dat dit geheel bezijden de waarheid was.

Grond, bron, regel der geloofswaarheid en van elk stuk en onderdeel er van, is noch kan ooit zijn een Formulier of Confessie, maar is alleen en uitsluitend en geheel eeniglijk Gods Woord.

Aanwijzing daarentegen van datgene waarop men in de kerk overeengekomen is; waarop de gemeenschap is nagegaan; waarop de eeden van trouw gezworen zijn; en waarnaar in kerkelijke vierschaar elk partieulier feit te richten valt, is nooit en kan nimmer zijn het voorwerpelijke Woord van God, maar is te allen tijde en kan alleen zijn de formuleering van wat men gezamenlijk van en op grond van dat Woord houdt, d.i. een formulier van eenigheid.

Te Dordt hebben dan ook die formulieren volstrekt ter wereld niet stil gestaan.

Slechts hebben ze ook daár niet gewerkt voor hetgeen waarvoor ze nooit werken kunnen, d.i. voor bewijs der waarheid. Daarvoor gold alleen en kon en kan alleen gelden Gods Woord.

Maar wel hebben ze onveranderlijk, aldoor, en dus ook te Dordt gewerkt, voor bewijs van kerkgemeenschap.

Eerst is uit Gods Woord, en dat Woord alleen, tegenover de stellingen der Remonstranten bewijs geleverd voor de waarheid. Toen is wat men naam van de waarheid ten deze hield, als formulier van eenigheid in schrift gebracht, met gelijktijdige verwerping van dwaling. En eerst daarna is op grond van deze eenparige formuleering der waarheid canoniek recht gesproken over de feiten.

En vooral op dit „samenhouden van de waarheid“ doe ieder hier vollen klem en nadruk vallen.

Immers ook te Dordt wist men zeer wel en volkomen goed, dat men op verre na niet in alle punten overeenstemde, en dat er zelfs zeer cardinale quaestien waren waarvan de één dit, de ander dat hield. Maar oordeelende, dat deze geschillen geen bezwaar opleverden tegen kerkgemeenschap, heeft men die uiteenlopende opinien gelaten voor wat ze waren, en slechts zooveel als formulier van eenigheid tot basis van kerkgemeenschap aangenomen, als men naam belijden kon; samen eens was; en te zamen hield.

En let wel; onder die niet uitgemaakte punten behoorden h.v. geen mindere, dan: „of de gevallen, dan wel de nog niet gevallen mensch voorwerp der praedestinatie ware geweest?“ Waar in Gomarüs tegenover al zijn collega's stond. Voorts over „de heilige werken Christi“, naar luidt artikel 22, waarover verschil rees h.v. tusschen professor Walaeus en professor Lubbertus. En om niet meer te noemen, over de afwassing der erfzonde in den heiligen Doop, waarover de Engelsche deputaten pro en de Nederlandsche contra argumenteerden.

Van het eerste verschil blijkt uit de Acten der Synode zelve. Van het tweede bericht de correspondentie, na afloop der Synode tusschen de genoemde hoogleraren gevoerd. En van het derde komen we de toedracht te weten uit het bericht van een Engelsch reporter, die naar de Dordtsche Synode was gezonden; op echt Engelsche wijze interviewde; alles opteekende; en ons telkens achter de schermen laat kijken; wel wat met een anti-Calvinistischen bril, maar toch vrij scherp en getrouwelijk.

Wil men derhalve bij de formulieren van eenigheid nog van een quatenus spreken, dan zij het in den hier volgende, maar ook in geen anderen zin: „quatenus“, d.i. voor zooverre van overeenstemming is gebleken, maar altijd quia, d.i. omdat het conform was met Gods Woord“.

Voorts is nooit door de Synode van Dordt gewild noch ook door ons bedoeld, dat de „formulieren van eenigheid“ bewijs van eenigheid zouden opleveren voor elke uitdrukking, term, zeggingsmanier, bewijsvoering of uitlegging van Schriftuurtekst, maar uitsluitend en alleenlijk voor alle „artikelen en stukken der leer“, maar die dan ook „alle“ en „in alles“.

Dit blijkt daáruit, dat elk Synodaal collegie te Dordt op weér andere wijs, in anderen vorm, met andere bewijsvoering en met ander Schriftbewijs de waarheid omschreven had.

Voorts daáruit, dat men zeer merklijk klem legde op de overeenstemming wat „de artikelen en stukken der leer“ aangaat, met de eenigheids-formulieren